

НАУКОВО-ОСВІТЯНСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ВНЗ ЗА МІЖНАРОДНИМИ ПОКАЗНИКАМИ

Кочеткова Олена Петрівна, завідувач відділу

УкрІНТЕІ, вул. Антоновича, 180, м. Київ, Україна, 03680;
521-00-29, ker@uintei.kiev.ua

Вавіліна Ніна Іванівна, с.н.с.

УкрІНТЕІ, вул. Антоновича, 180, м. Київ, Україна, 03680;
521-00-03, vavilina@uintei.kiev.ua

Чаркіна Олександра Олександрівна, н.с.

УкрІНТЕІ, вул. Антоновича, 180, м. Київ, Україна, 03680;
521-00-03

У статті розглянуто показники оцінювання якості науково-дослідної і освітньої діяльності ВНЗ з відомих міжнародних рейтингів. Це показники ресурсного забезпечення і нормативно-правового регулювання сфери вищої освіти, результативності наукових досліджень ВНЗ, якості викладацького складу, міжнародних зв'язків, автономії ВНЗ та ін. Система показників постійно оновлюється з урахуванням світових тенденцій у галузі науки і освіти, що уможливорює об'єктивну оцінку якості наукової та освітнянської діяльності ВНЗ і систем вищої освіти загалом.

Порівняльний аналіз науково-освітянської діяльності ВНЗ України за міжнародними критеріями показує, що вітчизняна освіта поступається університетським системам економічно розвинутих країн, але має потенціал для нарощування конкурентоспроможності. Ефективне використання інноваційного потенціалу українських університетів передбачає реформування сфер освіти і науки, насамперед, створення умов для наукових досліджень, інтеграції наукової і освітньої діяльності, посилення співпраці академічної, освітянської науки, промисловості та бізнесу на основі відповідної інноваційної інфраструктури.

Ключові слова: інноваційний розвиток, конкурентоспроможність, науково-освітянська діяльність ВНЗ, показники оцінювання, міжнародний рейтинг, якість вищої освіти.

Постановка проблеми. У світовому співтоваристві освіта відіграє роль інструменту сталого розвитку та забезпечення добробуту людей. Помітною тенденцією останніх років є небувалий рівень розвитку ВНЗ і посилення їх впливу на науково-технічний та інноваційний процеси. Про значне зростання ролі університетів у світі йдеться в останній (2015 р.) доповіді ЮНЕСКО про науку, де відзначається, що кращі ВНЗ світу перетворюються на справжні глобальні інституції. За глобалізації та інтернаціоналізації освітнього процесу зростає інтерес до оцінювання якості вищої освіти за міжнародними показниками.

Відповідно до статті 11 Всесвітньої декларації ЮНЕСКО з вищої освіти її якість є багатовимірним поняттям, яке поєднує: процес викладання і програми навчання, дослідження вчених та аспірантів, персонал, студентів, матеріально-технічну базу, тобто загалом це академічне середовище підготовки фахівця [1].

Система показників, за якими відомі світові рейтинги оцінюють науково-освітянську діяльність ВНЗ, досить мобільна: вона постійно вдосконалюється та оновлюється з урахуванням сучасних тенденцій розвитку науки та освіти, постійних змін ринкового середовища, підвищення запитів роботодавців до фахівців, зростаючих вимог до якості

освіти. Це надає змогу всебічно проаналізувати наукову й освітню діяльність ВНЗ, підвищити об'єктивність оцінювання, найбільш обґрунтовано висвітлити переваги та слабкі сторони національної системи вищої освіти, визначити її місце в європейському науковому й освітньому просторі.

Мета роботи – розглянути показники оцінювання якості науково-дослідної та освітньої діяльності ВНЗ за відомими міжнародними рейтингами, здійснити аналіз науково-освітньої діяльності ВНЗ України за міжнародними показниками.

Виклад основного матеріалу. Аналіз найбільш відомих міжнародних рейтингів показує, що в основі всіх підходів до рейтингового оцінювання ВНЗ лежать загальні фундаментальні принципи, але між ними є безліч дрібних відмінностей, які значною мірою пояснюються розбіжністю цілей, систем і культур вищої освіти, а також різним рівнем достовірності та доступності даних. Тому важко ранжувати ВНЗ світу за рівнем якості освіти. Більшість організаторів міжнародних рейтингів вважає найбільш оптимальним засобом створення достовірного рейтингу університетів порівняння результатів їх науково-дослідної діяльності. На думку західних експертів, саме наукові дослідження є одним із найважливіших показників роботи ВНЗ, оскільки наукова праця напряму пов'язана з якістю вищої освіти.

Так, за одним із найвпливовіших світових рейтингів ВНЗ – Шанхайським, університети оцінюють, переважно, за науковими досягненнями. Головними критеріями відбору кращих університетів у цьому рейтингу є наукові публікації, якісний склад викладачів, якість навчання, академічна продуктивність [2].

За кожним критерієм діяльність ВНЗ оцінюється певною групою показників. Наприклад, наукові публікації аналізуються за такими показниками, як кількість статей, надрукованих у провідних наукових журналах світу, зокрема в Nature і Science, та індекс цитування друкованих статей (табл. 1).

Інтегральний показник ВНЗ є середньозваженим значенням цих показників. Університету, що продемонстрував найвищі показники за всіма критеріями, привласнюється 100 балів, для останніх обчислюється відсоток від вищої оцінки [3].

Щорічно у рейтингу беруть участь більш ніж 1200 ВНЗ, за результатами оцінювання публікується список 100 і 500 кращих. За весь час існування Шанхайського рейтингу найкращим ВНЗ світу незмінно ставав Гарвардський університет: у 2015 р. він посів перше місце вже в 12-й раз.

У списку 100 кращих ВНЗ світу США належить 51 %; Великій Британії – 9 %; Німеччині – 4 %. Університети України жодного разу не потрапляли у 500 кращих ВНЗ світу. Окрім загального рейтингу, у Шанхаї складаються списки кращих в окремих галузях наук

Таблиця 1

Показники оцінки академічної якості ВНЗ (Шанхайський рейтинг)

Критерії відбору ВНЗ	Показники оцінки	Вагомість критеріїв і показників, %
Наукові публікації	Кількість статей, опублікованих у провідних наукових журналах (зокрема, Nature, Science)	20
	Індекс цитування (кількість публікацій, які найчастіше цитують)	20
Якість викладацького складу	Кількість викладачів, які мають Нобелівську або Філдсівську премію	20
	Кількість публікацій викладачів, які найчастіше цитуються в наукових виданнях	20
Якість навчання	Кількість випускників ВНЗ, які отримали Нобелівську або Філдсівську премію	10
Академічна продуктивність	Співвідношення п'яти вищевказаних показників до чисельності персоналу ВНЗ	10

(ARWU-FIELD) і спеціальностях (ARWU-SUBJECT) – 200 ВНЗ у кожній категорії.

У 2015 р. авторитетне британське видання «Таймс» уперше опублікувало результати рейтингу академічної репутації університетів світу (*The Times Higher Education World Reputation Rankings 2015*), який формується за даними глобального експертного опитування представників міжнародного академічного співтовариства. Відбір кращих ВНЗ проводився експертами за двома критеріями: рівень наукових досліджень і якість навчання. При цьому основна увага зверталась на наукові дослідження ВНЗ. Співвідношення цих критеріїв визначалось як 2:1.

Організатори рейтингу в 2015 р. максимально розширили як географію залучених до опитування учасників (уперше дослідження проводилося на 15 мовах; у 2014 – на 10), так і їхню спеціалізацію – були запрошені експерти з різних галузей знань. Основними критеріями відбору для опитування є викладацька й наукова діяльність у вищих навчальних закладах більше 16 років, не менш 50 опублікованих наукових праць тощо.

Кожен із експертів відзначав 10 кращих університетів у тій галузі знань, де він спеціалізується. Бали кожного навчального закладу, який потрапив у рейтинг, підсумовувалися за кількістю його згадувань у відповідях респондентів. Найчастіше називався Гарвардський університет, він став переможцем і був узятий за абсолютне значення (100 %). Результат інших розраховувався в пропорції до Гарвардського університету. Так, Кембриджський університет набрав 84,3 % (2 місце), Оксфордський – 80,4 % (3 місце) [4].

Як і раніше, жоден український ВНЗ не входить у щорічний рейтинг 100 найвпливовіших ВНЗ у світі за версією World Reputation Rankings [5]. Проте у список міжнародного рейтингу кращих університетів світу *Times Higher Education World University Rankings* (розширена версія репутаційного рейтингу) у 2015 р. вперше включено два українських

університети: Київський національний університет ім. Тараса Шевченка й Харківський національний університет ім. В. Каразіна. Вони збільшили суму набраних балів із 601 до 800 і увійшли в групу ВНЗ, що посідають місця з 601 до 800. У рейтингу представлені кращі ВНЗ світу, які оцінювались за якістю наукових досліджень, рівнем викладацької діяльності, впливом на промисловість (передача інновацій), міжнародними зв'язками.

За міжнародним академічним рейтингом університетів *QS World University Rankings* (проводить Британська кампанія Quacquarelli Symonds) оцінюють результати академічної діяльності університетів світу за такими основними показниками: репутація в академічному середовищі, репутація серед роботодавців; цитування наукових публікацій представників університету, співвідношення кількості викладачів і студентів, а також відносна чисельність іноземних викладачів і студентів [6]. Рейтинг виходить дванадцятий рік поспіль та отримав світове визнання як інструмент оцінювання якості університетської освіти.

У 2015 р. до рейтингового списку QS World University Rankings включено понад 800 університетів світу, зокрема (як і торік) шість українських вищих навчальних закладів, два з яких увійшли до Топ-500. Київський національний університет ім. Тараса Шевченка зберіг свої позиції порівняно з минулим роком і одержав місце в категорії 421–430, розташувшись у компанії з медичним університетом Тайбея (Taipei Medical University (Тайвань) і китайським Тяньцзиньським університетом (Tianjin University).

Харківський національний університет ім. В. Каразіна посідає у списку Топ-500 позицію 491–500 (481–490 минулого року) поряд із бразильським федеральним університетом (Universidade Federal de São Paulo) і британським університетом Аберістуїта (Aberystwyth University). Втратив свої позиції в QS World University Rankings 2015 Національний технічний університет України «Київський полі-

технічний інститут», діяльність якого оцінено категорією 601–650 (551–600 минулого року).

Загалом за показниками якості університетської освіти світовими лідерами традиційно залишаються американська й британська освітні системи, що мають відповідно 30 і 18 представників у списку 100 кращих університетів світового рейтингу QS World University.

Глобальна мережа дослідницьких університетів світу Universitas 21 разом із Університетом Мельбурна (Австралія) підготувала у 2015 р. *четвертий рейтинг національних систем вищої освіти*. Цей рейтинг дає можливість всебічно оцінювати системи вищої освіти країни, а не лише окремих ВНЗ.

Проект ставить за мету підкреслити важливість створення для закладів вищої освіти середовища, що сприяє економічному та культурному розвитку, наданню студентам високоякісних послуг, упровадженню нових ідей, обміну студентами та викладачами, розвитку сумісних наукових проектів тощо. Виходячи з мети проекту Universitas 21, вища освіта країн оцінюється за чотирма головними критеріями, які у рейтингу 2015 р. мають наступні коефіцієнти вагомості [7]:

- ресурсне забезпечення (20 %);
- нормативно-правове середовище (20 %);
- співробітництво (20 %);
- результативність (40 %).

Якість вищої освіти за кожним критерієм аналізується за допомогою комплексу показників, які постійно оновлюються та уточнюються відповідно до світових тенденцій у галузі науки і освіти.

Ресурсне забезпечення вищої освіти аналізується за п'ятьма показниками:

- державні витрати на вищу освіту у відсотках від ВВП;
- загальні витрати на вищу освіту у відсотках від ВВП;
- річні витрати на одного учня (в еквіваленті очної форми навчання) з урахуванням купівельної спроможності валюти країни;
- витрати на НДДКР у вищих навчальних закладах у відсотках від ВВП;

- витрати на НДДКР у ВНЗ на душу населення з урахуванням купівельної спроможності валюти країни.

За критерієм ресурсного забезпечення найбільш високий рейтинг у 2015 р. має Данія, далі слідує Канада, Сінгапур, якій піднявся на шість позицій порівняно з 1014 р., Швеція, Швейцарія, Фінляндія. Сьоме місце посідає США (2014 р. було четверте). Україна у 2015 р. зберігає позиції 2014 року – 28 місце. За показником «відсоток видатків на вищу освіту від ВВП» вона зайняла, як і торік, одне з перших місць. Однак, як відзначають автори світового рейтингу, високі показники видатків на освіту у відсотках до ВВП не відповідають низькому рівню ВВП у розрахунку на душу населення [7].

Загальні витрати на вищу освіту у відсотках від ВВП є найвищими у Канаді (2014 р. – у США). Країнами з найвищим рівнем витрат на наукові дослідження ВНЗ і на одного учня визнані Сінгапур, Канада, США. Данія і Швеція, як і раніше, мають високий рейтинг за витратами на НДДКР у ВНЗ. Значно збільшила витрати (державні і приватні) на вищу освіту Чехія, в результаті чого вона піднялась у рейтингу на 10 позицій і посіла 22 місце (2014 р. – 33).

За критерієм державної політики та нормативно-правового регулювання оцінювання проводиться за такими показниками:

- частка жінок серед студентів;
- частка жінок серед професорсько-викладацького складу;
- результати опитування за темою – наскільки добре система вищої освіти країни задовольняє потреби конкурентоспроможної економіки;
- якісний індекс політичного та нормативно-правового середовища (різноманітність ВНЗ, рейтинг Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ), результати досліджень автономії ВНЗ та ін.).

Внесено зміни у методику визначення якісного індексу політики та нормативної

бази – додано показники, що характеризують рівень автономії університетів: ступінь фінансової незалежності державних ВНЗ щодо розподілу основних державних коштів (можливість зберігати надлишки, оплачувати навантаження академічного персоналу та ін.); індикатор академічної автономії, який визначається в основному ступенем свободи вибору академічних програм.

Автономія в державному секторі частково визначається розміром приватного сектору вищої освіти. Автономія, як правило, менше критичної, якщо в країні є значний відсоток приватних ВНЗ. За методикою рейтингу додаткова перевага віддається країнам, де більше 50 % студентів навчаються в незалежних приватних ВНЗ [8].

Країни з найбільш сприятливим нормативно-правовим середовищем у 2015 р. – США, Гонконг, Фінляндія. Україна за цим критерієм якості освіти посідає 47 місце (2014 р. – 43).

Тільки в чотирьох країнах відсоток співробітників жіночої статі у вищих навчальних закладах перевищує 50 %. Це Фінляндія, Малайзія, Таїланд і Росія.

Цікаво, що у Бразилії, Індонезії, Японії та Кореї, де домінують приватні університети, порівняно низькою є оцінка фінансової автономії державних університетів. Фінансова автономія державних університетів є найвищою у Гонконгу, Великій Британії, Сполучених Штатах і Австралії. За результатами опитування, проведеного ВЕФ, бізнес найбільш повно впливає на розвиток національної системи вищої освіти в Швейцарії, Фінляндії, Сінгапурі.

Критерій співробітництва визначає рівень міжнародної співпраці, який демонструє ступінь відкритості або замкнутості систем вищої освіти, а також взаємодію з національною промисловістю та бізнесом.

Співробітництво ВНЗ оцінюється за шістьма показниками:

- частка іноземних студентів у закладах вищої освіти;
- частка наукових статей у співавторстві з міжнародними партнерами;

– дані опитувань, проведені Інститутом менеджменту (Швейцарія) серед керівників підприємств щодо передавання знань між компаніями та університетами;

– частка університетських наукових публікацій у співавторстві з галузевими дослідниками;

– показники інтернет-комунікацій ВНЗ (середня кількість повнотекстових файлів із відкритим доступом в Інтернеті, середня кількість зворотних посилань на сторінку ВНЗ – показник впливу).

У першу п'ятірку лідерів за критерієм «співробітництво» у 2015 р. увійшли Швейцарія, Австрія, Швеція, Данія, Велика Британія. Україна посіла 41 місце (2014 р. – 44). Найбільша частка іноземних студентів навчається в університетах Сінгапуру, Австралії, Великої Британії. За кількістю статей, написаних разом із іноземними вченими, лідирує Швейцарія. Майже в усіх країнах зросла частка статей, написаних із представниками промисловості (в середньому на 3,5–4,5 %); на 8 % – у Гонконгу, Саудівській Аравії, Тайвані. Країнами з розвинутою передачею знань між компаніями та університетами є Швейцарія, США, Фінляндія, Сінгапур.

Найбільший коефіцієнт вагомості (40 %) має **критерій результативності** вищої освіти, який оцінюється такими показниками:

- загальна кількість публікацій ВНЗ;
- загальна кількість публікацій ВНЗ у розрахунку на душу населення;
- середнє значення імпаکت-фактору наукових статей (розраховується за цитуванням статей, надрукованих у попередньому році);
- величина світового рівня університетів країни (розраховується як середньозважена кількість ВНЗ країни, включених у топ-500 університетів Шанхайського рейтингу, в розрахунку на душу населення);
- якість досліджень кращих національних університетів (розраховується як середнє значення оцінок трьох найкращих університетів країни, представлених у Шанхайському рейтингу);

– відношення кількості студентів до загального числа молодих людей в країні у п'ятирічній віковій групі, починаючи з віку закінчення середньої освіти;

– відсоток населення віком 25–64 рр., яке має вищу освіту;

– кількість дослідників у країні на душу населення;

– рівень безробіття серед осіб з вищою освітою порівняно з безробіттям серед осіб, які мають середню освіту (віком 25–64 рр.).

За показниками результативності у 2015 р. лідирують США, Велика Британія, Канада, Данія, Швеція. За загальною кількістю публікацій ВНЗ перше місце посідає США; за публікаціями на душу населення – Данія, Швеція, Австралія, Швейцарія.

Країнами з найбільш освіченими трудовими ресурсами є Канада, Японія, Росія, Ізраїль. За кількістю дослідників на душу населення кращими визнані Фінляндія, Данія, Ізраїль, Сінгапур. Найнижчим є рівень безробіття серед населення з вищою освітою у таких країнах, як Угорщина, Німеччина, Ірландія, Чехія.

Україна займає одне з перших місць за рівнем освіченості населення та кваліфікації робочої сили (показник «відсоток населення,

яке має вищу освіту») і за кількістю дослідників на душу населення. Останні сім показників є дуже низькими, тому підсумкове місце України за критерієм результативності освіти – лише 45 (2014 р. – 38) [7].

За підсумками оцінок за кожним із критеріїв сформований загальний рейтинг систем вищої освіти 50-ти країн, у якому Україна значно знизилася свій рейтинг порівняно з 2012–2013 рр. і піднялася на одну позицію порівняно з 2014 р. (рис. 1).

Четвертий рік поспіль на вершині рейтингу знаходиться США. Друге місце посіла Швейцарія, піднявшись на чотири позиції наверх. Данія, як і торік, посідає третє місце. Фінляндія піднялася на четверте місце (2014 р. було п'яте), Швеція опустилася з другого на п'яте. Велика Британія стабільно посідає восьме місце. Україна набрала 43,8 бала і зайняла 41 місце поруч із Бразилією, Румунією, Болгарією (табл. 2). Значно нижчими є позиції України за окремими критеріями якості освіти (рис. 2.).

Потребує суттєвого вдосконалення нормативно-правове забезпечення освіти. Головна проблема державної політики й регулювання в сфері вищої освіти України в тому, що зміст освіти і система управління освітою не від-

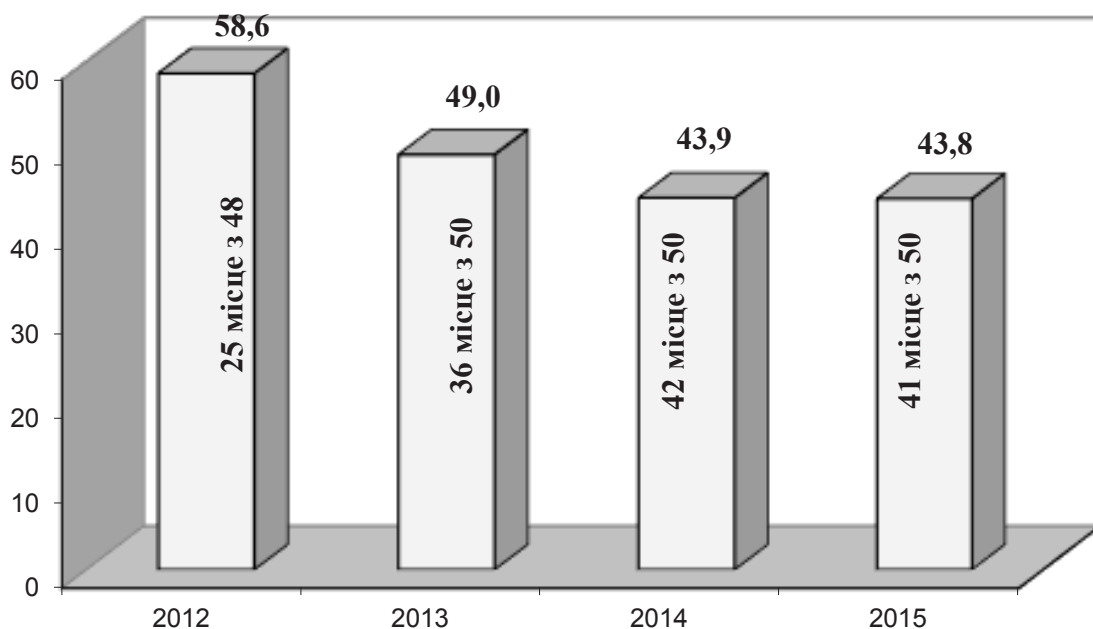

Рис. 1. Динаміка рейтингу національної системи вищої освіти України за 2012–2015 рр.

Рейтинг національних систем вищої освіти, 2015 р.

Ранг	Країна	Бал	Ранг	Країна	Бал
1	США	100	26	Словенія	57,0
2	Швейцарія	87,1	27	Малайзія	55,4
3	Данія	85,3	28	Саудівська Аравія	54,7
4	Фінляндія	85,2	29	Італія	54,3
5	Швеція	84,7	30	Угорщина	53,4
6	Канада	82,8	31	Чилі	50,9
7	Нідерланди	81,6	32	Польща	50,7
8	Велика Британія	80,6	33	Росія	50,4
9	Сінгапур	80,3	34	Китай	48,5
10	Австралія	77,1	35	Греція	48,0
11	Бельгія	76,0	36	Словаччина	47,4
12	Норвегія	75,3	37	Сербія	45,9
13	Австрія	74,6	38	Аргентина	45,1
14	Німеччина	72,1	39	ПАР	45,0
15	Гонконг	70,3	40	Бразилія	44,6
16	Нова Зеландія	69,6	41	Україна	43,8
17	Франція	69,3	42	Румунія	43,6
18	Ірландія	68,8	43	Болгарія	42,1
19	Ізраїль	66,4	44	Мехіко	41,7
20	Японія	65,6	45	Хорватія	41,6
21	Тайвань (Китай)	63,6	46	Таїланд	40,0
22	Корея	60,5	47	Іран	39,3
23	Чехія	59,9	48	Індонезія	38,8
24	Іспанія	59,3	49	Туреччина	38,1
25	Португалія	58,3	50	Індія	37,8

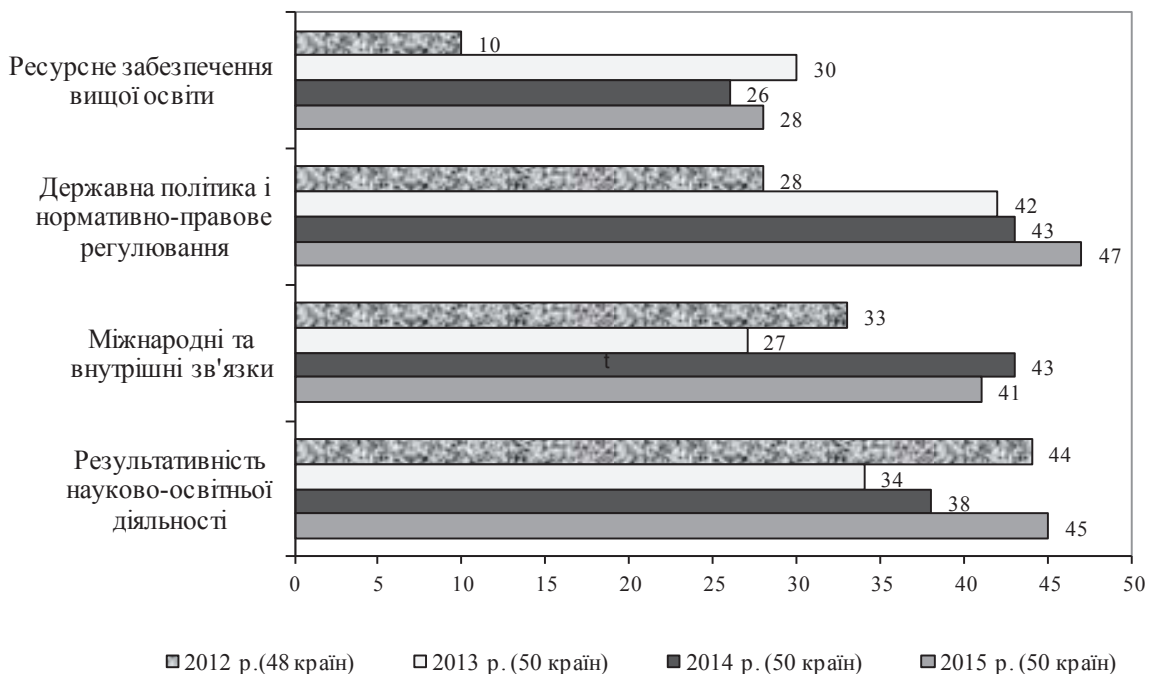

Рис. 2. Місце України у рейтингу вищої освіти за критеріями якості

повідують політико-економічній системі. Ця невідповідність проявляється насамперед у закритості системи освіти, обмеженні фінансової, адміністративної й академічної автономії ВНЗ, неефективній системі фінансування вищих навчальних закладів.

Низькі міжнародні рейтинги освіти України значною мірою зумовлені відсутністю цілісної державної стратегії розвитку конкурентоспроможних університетів і ефективної програми зі створення в Україні дослідницьких університетів світового рівня.

Істотно знижують результативність вищої освіти України низькі показники публікаційної активності: за даними ЮНЕСКО, у 2014 р. у розрахунку на 1 млн населення в Україні опубліковано 109 наукових робіт, тоді як у Німеччині – 1109, Польщі – 615, Болгарії – 288, Латвії – 287 [9]. За ВНЗ ці показники будуть ще меншими. Необхідно відзначити, що для порівняння досягнень використовують показники публікацій, які розраховуються на основі даних наукометричних баз Scopus і Web of Science, де індексуються переважно англійські статті, які становлять відносно невелику частку від загальної кількості публікацій країни.

Саме університети мають зробити основний внесок у реалізацію задач ефективної інтеграції України у науковий та освітній європейський простір. Для вирішення цих завдань необхідно сформувати нормативно-правову базу регулювання академічної мобільності студентів, аспірантів і викладачів, сприяти розвитку внутрішньої мобільності.

Правовою основою реформ вищої освіти є новий Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII, який встановлює основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти, створює умови для посилення співпраці державних органів і бізнесу з вищими навчальними закладами на принципах автономії ВНЗ, поєднання освіти з наукою. Таким чином, підвищення якості вищої освіти стає пріори-

тетним напрямом науково-технічної політики України. Для координації цих питань відповідно до статті Закону створюється окремий колегіальний орган – Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти [10].

Висновки

За висновками ЮНЕСКО, у світі останніми роками значно зростає роль і функції ВНЗ у забезпеченні науково-технічного та інноваційного розвитку економіки, підвищуються вимоги до вищої освіти країн, що відображається у критеріях і показниках оцінювання як окремих ВНЗ, так і систем вищої освіти країн у міжнародних рейтингах.

Аналіз результатів світових рейтингів свідчить, що в провідних країнах якість вищої освіти і її можливість задовольняти потреби інноваційної економіки визначають: сучасна навчальна і дослідницька база, рівень викладацького складу, ефективні механізми акредитації системи вищої освіти, тісна взаємодія науки ВНЗ з академічною наукою, бізнесом і промисловістю, висока мобільність студентів і викладачів тощо.

Якість вищої освіти України поступається університетським системам економічно розвинутих країн, але має значний потенціал для нарощування конкурентоспроможності: високий рівень освіченості громадян, значний дослідницький потенціал. Залишається високим відсоток видатків на вищу освіту від ВВП.

Ефективне використання цього потенціалу для забезпечення міжнародного рівня якості вітчизняної освіти потребує істотного реформування сфер освіти і науки, насамперед, через розвиток наукових досліджень у ВНЗ, інтеграцію наукової і освітньої діяльності. Підвищення внеску ВНЗ в інноваційний розвиток країни потребує посилення співпраці академічної, освітянської науки, промисловості та бізнесу на основі формування відповідної інноваційної інфраструктури.

Актуальним є питання формування цілісної державної стратегії розвитку конкурентоспро-

можних університетів і ефективної програми зі створення в Україні дослідницьких університетів світового рівня. З метою поширення участі українських ВНЗ у міжнародних базах

даних і рейтингах необхідна подальша гармонізація систем оцінювання науково-освітньої діяльності вищих навчальних закладів з європейськими стандартами.

SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL ACTIVITIES OF TERTIARY INSTITUTIONS IN TERMS OF INTERNATIONAL INDICATORS

Kochetkova O.P., head of department

Ukrainian institute of scientific and technical expertise and information, 180, Antonovycha Str., Kyiv, Ukraine, 03680; 521-00-29, kep@uinter.kiev.ua

Vavilina N.I., senior research assistant

UkrISTEI, 180, Antonovycha Str., Kyiv, Ukraine, 03680; 521-00-03, vavilina@uinter.kiev.ua

Charkina O.O., research assistant

UkrISTEI, 180, Antonovycha Str., Kyiv, Ukraine, 03680; 521-00-03

The article deals with the assessment indicators of the quality of scientific and educational activities of higher education institutions in the top international rankings. Among these are the indicators as follows: resources, policy and regulatory environment of the field of higher education; research output and impact; the quality of academic staff; international ties and autonomy of universities and others. The system of indicators is constantly updated in accordance with the global trends in the field of science and education that enables the objective assessment of the quality of scientific and educational activities of universities and higher education systems in common.

The comparative analysis of scientific and educational activities of Ukraine according to the international standards shows that the quality of national education is lower than the systems of higher education of the economically developed countries, but has a great potential for increasing its competitiveness.

The effective use of the innovative potential of Ukrainian universities requires reforming of research and education, first of all, creating conditions for the development of scientific research; integration of scientific and educational activities; strengthening the cooperation between academic and educational science, industry and business through the development of an appropriate innovative infrastructure.

Keywords: innovation development, competitiveness, scientific and educational activities of universities, evaluation indicators, international rating, quality of higher education.

НАУЧНАЯ И ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ ПО МЕЖДУНАРОДНЫМ ПОКАЗАТЕЛЯМ

Кочеткова Елена Петровна, заведующая отделом

УкрИНТЭИ, ул. Антоновича, 180, г. Киев, Украина, 03680; 521-00-29, kep@uinter.kiev.ua

Вавилина Нина Ивановна, с.н.с.

УкрИНТЭИ, ул. Антоновича, 180, г. Киев, Украина, 03680, 521-00-03, vavilina@uinter.kiev.ua

Чаркина Александра Александровна, н.с.

УкрИНТЭИ, ул. Антоновича, 180, г. Киев, Украина, 03680; 521-00-03

В статье рассмотрены показатели оценивания качества научной и образовательной деятельности высших учебных заведений ведущих международных рейтингов. Это показатели ресурсного обеспечения и нормативно-правового регулирования высшего образования, результативности научных исследований, качества преподавательского состава и обучения, международных связей, автономии вузов и др. Система показателей постоянно обновляется с учетом мировых тенденций науки и образования, что дает возможность объективно оценить качество научной и образовательной деятельности как отдельных вузов, так и систем высшего образования в целом.

Сравнительный анализ научно-образовательной деятельности высших учебных заведений Украины по международным критериям показывает, что отечественное образование уступает университетским системам экономически развитых стран, но имеет потенциал для наращивания конкурентоспособности. Эффективное использование инновационного потенциала украинских университетов предполагает реформи-

рование сфер образования и науки, прежде всего, путем создания условий для научных исследований в университетах, интеграции научной и образовательной деятельности, усиления сотрудничества академической, вузовской науки, промышленности и бизнеса на основе соответствующей инновационной инфраструктуры.

Ключевые слова: инновационное развитие, конкурентоспособность, научная и образовательная деятельность университетов, показатели оценивания, международный рейтинг, качество высшего образования.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Добряк В.С. Оценка качества высшего образования в Украине / В.С. Добряк, М.С. Мазорчук, Н.С. Бакуменко [Электронный ресурс]. – Режим доступа: irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis./cgirbis_64.exe

2. Шанхайский рейтинг лучших вузов мира: ARWU [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.education-medelle.com/articles/schankhajskij-rejting-luchschikh-vuzov-mira>

3. Шанхайский рейтинг лучших вузов мира: ARWU Academic Ranking of World Universities, 2010, Ranking Methodology [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.education-medelle.com/articles/schankhajskij-rejting-luchschikh-vuzov-mira-arwu.html#методология рейтинга ARWU>

4. Рейтинг репутаций университетов мира The Times Higher Education World Reputation Rankings 2015 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.timeshighereducation.co.uk/world-university-rankings/2015/reputation-ranking>

5. The Times Higher Education World Reputation Rankings 2015 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: usha.org.uk/news/news-articles/

6. QS World University Rankings 2015/16 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/20158>

7. U21 Ranking of National Higher Education Systems 2015 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.universitas21.com/news/details/147/u21-ranking-of-national-higher-education-systems-20159>

8. U21 Ranking of National Higher Education Systems 2014 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.universitas21.com/news/details/147/u21-ranking-of-national-higher-education-systems-2014>

9. UNESCO Science Report Towards 2030 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/SC/pdf/USR_final_interactive.pdf

10. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://vznz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu>

УДК 339.138:658.1493

СИСТЕМА АСФІМІР ЯК ІНСТРУМЕНТ МАРКЕТИНГУ

Михальченкова Олена Євгенівна, завідувач відділу
УкрІНТЕІ, вул. Антоновича, 180, м. Київ, Україна, 03680;
521-00-47, eem@uintei.kiev.ua
Баланчук Ірина Сергіївна, с.н.с.
УкрІНТЕІ, вул. Антоновича, 180, м. Київ, Україна, 03680;
521-00-37

У статті зроблено огляд існуючих розробок у основних БД системи АСФІМІР. Проведений аналіз найбільш актуальних галузей досліджень технологій, розміщених у базах даних. Визначені пріоритетні області досліджень, на які потрібно зробити наголос в майбутньому для ефективної роботи системи.

Ключові слова: база даних, система АСФІМІР, маркетингова політика.

Вступ

З метою успішної комерціалізації технологій слід добре орієнтуватися у вимогах сучасного суспільства, відчувати будь-які нові віяння в окремих сферах досліджень. Адже ніколи людська потреба не підлаштовувалася під вже існуючі технології. Основні правила

для вдалого продажу розробки – знати минулі тенденції, бачити бажання потенційних клієнтів, прогнозувати майбутні потреби суспільства, а отже, діяти на випередження.

Мега статті – продемонструвати можливості автоматизованої системи як інструменту для маркетингової діяльності, перетворюючи